

### 1.3.1

#### ***Institution integrates cross cutting issues as reflected in Sanskrit literature relevant to Gender, Environment and Sustainability, Human Values and Professional Ethics and traditional system of shastric learning into the Curriculum***

National Sanskrit University has always been in the forefront to devise ways and means to focus on the holistic development of the students. One of the chief means by which the university does the above is by integrating Cross cutting issues as reflected in Sanskrit literature like **Gender, Environment & Sustainability, Human Values & Professional Ethics and Traditional system of sastraic learning** into the curriculum.

- **Gender:** The University is aware of the role of education in promoting equal rights for women. Apart from conducting gender sensitisation programs, the University encourages the departments to focus on gender issues through their syllabi. The B.Ed. program has courses that deal with Gender, directly and indirectly emphasizing the need to sensitize the teacher-trainees on the issue. Courses run by department of Sahitya & Puranetihasa, deal with several texts which have woman characters which display valiant qualities and resilience and prove a model for present generation. Departments of other languages like English, Telugu and Hindi have concepts like feminism and Women's literature as a part of the syllabi.
- **Environment and Sustainability:** It is the focus of attention in one of the compulsory courses at Sastri Sammanitha/BA/B.Sc/B.Sc. Yoga exposes the students to features of the environment, threats posed to the environment and consequent problems, sustainable development without damaging the environment. There is also an optional 3<sup>rd</sup> elective- Environmental Education at undergraduate level which has issues related to the environment with more depth and concentration. Environment & Sustainability is also part of a course in the B.Ed program. Various programs focus on nature, giving a glimpse into our ancestors view and reverential treatment of nature & environment encouraging us to follow their example.
- **Human values and Professional Ethics:** Literature is the carrier and promoter of values and ethics. This is even more so in the case of classics of Sanskrit literature like the Ramayana, the Mahabharata, Bhagavata and Bhagavadgita which are based on the foundation laid by the Vedas which exhort and embody values like Truth, Universal Brotherhood and Righteousness. Human values and

ethics are also passed down to us through the texts of Dharmasastra, SankhyaYoga, the various disciplines of Vedanta-which form part of various undergraduate and postgraduate programs. Going by the famous Vedic dictum "आ नो भद्राः क्रतवो यन्तु विश्वतः". University Curriculum includes literatures from English, Telugu and Hindi languages and the human values & ethics that they bring to fore. More importantly, Professional ethics forms an important part of course content in B.Ed. program, laying a firm moral basis in the teacher trainees.

- **Traditional system of Sastraic learning** : The University was established in the year 1961 for in-depth Sanskrit learning. Sastras, along with their commentaries, are taught in Gurukula Method of teaching. Each student studies a particular shastra for nearly 5 years, wherein students learn nearly all the major texts of that shastra. Shastras like Sahitya, Vyakarana, Jyothisha, Nyaya, Advaita Vedanta, etc.,. Cross cutting concepts embedded in various shastras are imbibed in the syllabi of various programs for the holistic development of the students.

छात्राणां समग्रविकासाय उपायान् साधनानि च परिकल्पयितुं राष्ट्रियसंस्कृतविश्वविद्यालयः सदैव अग्रे तिष्ठति । तदर्थं विश्वविद्यालयेन पारम्परिकशास्त्रशिक्षणव्यवस्थायां संस्कृतसाहित्ये प्रतिबिम्बितानां लिङ्गभेदाः, पर्यावरण-सुस्थिरता च, मानवमूल्य-व्यावसायिकनीतिशास्त्रे इत्यादीनां समसामयिकसमस्यानां (क्रॉस कटिंग) समाकलनं पाठ्यक्रमे क्रियते ।

- लिङ्गम् : विश्वविद्यालयः महिलानां समानाधिकारं प्रवर्तयितुं शिक्षायाः भूमिकायाः विषये सतर्कः अस्ति । लैङ्गिकसंवेदीकरणकार्यक्रमसञ्चालने विश्वविद्यालयः स्वपाठ्यक्रमद्वारा लैङ्गिकविषयेषु ध्यानं दातुं विभागान् प्रेरयति । B.Ed. कार्यक्रमे लिङ्गसम्बद्धाः पाठ्यक्रमाः सन्ति ये प्रत्यक्षतया परोक्षतया च शिक्षकप्रशिक्षणे संवेदनशीलतां जनयितुम् आवश्यकबलं ददति । साहित्यपुराणेतिहासविभागाभ्यां संचालितपाठ्यक्रमेषु, नेकेषां ग्रन्थानां सम्बन्धः अस्मिन् विषये वर्तते येषु स्त्रीपात्राणि सन्ति तेषां वीरगुणान् आततिशक्तिं च प्रदर्शयन्ति तेन छात्रेषु आदर्शः सुस्थाप्यते । आङ्ग्लभाषा, तेलगु, हिन्दी इत्यादिषु अन्यभाषाविभागेषु पाठ्यक्रमस्य भागत्वेन स्त्रीवादः, महिलासाहित्यम् इत्यादयः अवधारणाः संस्थापिताः ।

- पर्यावरणं सुस्थिरता च - शास्त्री सम्मान/BA/B.Sc/B.Sc कार्यक्रमेषु अनिवार्यपाठ्यक्रमत्वेन विशेषावधानं क्रियते । योगाभ्यासः पर्यावरणस्य

विशेषताः, पर्यावरणे उत्पद्यमानानां नियतसमस्यानां तत्परिणामसमस्यानां, पर्यावरणस्य क्षतिं विना सुस्थिरविकासविषये च छात्रान् बोधयति । पर्यावरणसम्बद्धसमस्यानां इतोऽपि गहनतया एकाग्रतया अधिगन्तुं स्नातकस्तरे तृतीयैच्छिकरूपेण पर्यावरणशिक्षा पाठ्यक्रमे निवेशिता । पर्यावरणं सुस्थिरता चेति विषयः शिक्षाशास्त्री (B.Ed) कार्यक्रमे पाठ्यक्रमस्य भागः अस्ति । विभिन्नाः कार्यक्रमाः प्रकृतिविषयकेन्द्रिताः भवन्ति, प्रकृतिं प्रति अस्माकं पूर्वजानां दृष्टिकोणस्य निरूपणं क्रियते येन प्रकृतिं पर्यावरणञ्च प्रति आदरपूर्णव्यवहारेण सह तेषां उदाहरणं अनुसर्तुं अस्मान् प्रोत्साहयति ।

- मानवीयमूल्यानि एवं व्यावसायिकनैतिकता - साहित्यं मूल्यानां नीतिशास्त्रस्य च वाहकं प्रवर्तकं च भवति । वेदादुद्धृतानि संस्कृतसाहित्ये प्रमुखानि रामायणं, महाभारतं, भागवतं भगवद्गीतेत्यादीनि सत्यं, विश्वभ्रातृत्वं, धर्मः इत्यादीनि मूल्यानि प्रबोधयन्ति । धर्मशास्त्रस्य, सांख्ययोगस्य, वेदान्तस्य च विभिन्नपाठ्यविषयेषु विभिन्नस्नातक-स्नातकोत्तरकार्यक्रमेषु निवेशनेन मानवीयमूल्यानि नैतिकता धर्माश्च प्रबोध्यन्ते । आ नो भद्राः क्रतवो यन्तु विश्वतः इति वचनमनुसृत्य विश्वविद्यालयस्य पाठ्यक्रमे आङ्ग्लम्-तेलुगु-हिन्दीभाषाणां साहित्यगतानि मानवीयमूल्यानि नैतिकता च पाठ्यचर्यायां निवेशितानि । व्यावसायिकनीतिशास्त्रं शिक्षाशास्त्री (B.Ed) इत्यस्मिन् पाठ्यक्रमस्य महत्वपूर्णं भागं भवति येन कार्यक्रमप्रशिक्षणार्थिषु सुदृढनैतिकाधारान् वपति ।

- शास्त्रीयाधिगमस्य पारम्परिकप्रणालीः विश्वविद्यालयोऽयं संस्कृतागहनाध्ययनाय 1961 तमवर्षे प्रतिष्ठापिता । पारम्परिकशास्त्राणि तेषां टीकाव्याख्यानादिभिः सह गुरुकुलपद्धत्या पाठ्यन्तेऽत्र । प्रत्येकं छात्रः प्रायः ५ वर्षाणि यावत् एकस्य शास्त्रविशेषस्य प्रायः सर्वप्रमुखग्रन्थान् अधीते । साहित्य-व्याकरण-ज्योतिष-न्याय-अद्वैतवेदान्तादीनि शास्त्राणि साङ्गोपाङ्गं, तदन्तर्निहिताः समसामयिकविषयविशेषावधारणाः (क्रॉस कटिंग्) विविधकार्यक्रमेषु पाठ्यचर्यान्तर्गतत्वेन निवेशिताः छात्राणां समग्रविकासाय ।